

تلاش‌های فاخر

■ محمد غفاری

معرفی اجمالی مجموعه
فاخر «شعر توحیدی»

کتابخانه
سنگین
شماره اول

این روزها اگر بخواهیم در کتابخانه‌ای کتاب شعر برای هر کدام از اهل بیت عصمت و طهارت و یا مناسک و آیین‌های مذهبی پیدا کنیم، با یک جستجوی مختصر به شمار زیادی از کتاب‌های مختلف خواهیم رسید. حال برای برخی موضوعات بیشتر و برخی کمتر؛ اما برای پیدا کردن مجموعه شعر مستقل برای خداوند نیاز به یک پژوهش جدی‌تر است و چه بسا نتوان به اندازه انگشتان یک دست، کتاب مستقل با اشعاری برای پروردگار یافت.

این‌که شاعران معاصر کمتر به سرودن شعر برای خداوند و موضوعات مرتبطی همچون دعا و نیایش همت گماشته‌اند، نشان از فقر و خالی بودن گنجینهٔ پر بار ادبیات فارسی از اشعار توحیدی نیست و به ندرت می‌توان شاعری از قرن‌ها و دهه‌های گذشته یافت که شعری با مضامین توحیدی در حمد و ستایش خداوند در دفترش به چشم نخورد. «شعر توحیدی» مجموعه‌ای است که استاد محمدعلی مجاهدی، از بهترین و تأثیرگذارترین اشعار توحیدی در تاریخ گهربار شعر فارسی جمع‌آوری کرده است تا پاسخی باشد بر

نیاز ملموس و محسوسی که به آن اشاره شد و با انتشار آن، این خلأ بزرگ را پوشش می‌دهد؛ مجموعه‌ای فاخر و ماندگار که از همهٔ چهره‌های مهم تاریخ شعر فارسی اثری را در خود جای داده است و ملاک و معیار مناسبی است برای شناخت و درک شعر توحیدی.

مؤلف در مقدمهٔ کتاب تعریف بسیار کاملی از شعر توحیدی بیان داشته است و تحت سه عنوان اصلی و محوری: «نیایش»، «ستایش» و «پرستش»، دسته‌بندی جدیدی از شعر توحیدی معرفی کرده است. آن‌گونه که استاد مجاهدی در مقدمه نوشته است در تدوین این اثر، نکاتی را در نظر داشته است. «تبیین جایگاه شعر توحیدی در یازده قرن شعر فارسی»، «معرفی شاعران و درج آثار توحیدی آنان با رعایت سنت سنوی و تقدّم و تأخّر شاعران به لحاظ زمانی» و «توضیح و تفسیر اصلاحات، ترکیبات و واژه‌های دشوار و اعراب‌گذاری برای سهولت تلفظ آن، به همراه ذکر مستندات قرآنی و روایی برخی عبارات مورد نیاز».

در پیش‌گفتار مجموعه «شعر توحیدی» - که توسط آیت الله

سید حسن حسینی

(دبوف ۱۲۸۳ هـ.ش)
پرستش
شود بنفش

جز آرزوی وصل تو بیکدم نمی‌کنم
از آنکه سیرتند مرا آفریده‌ای
کز روی تو خلق، خلق عالمند دهن
جز آهنگ دست، چنانچه آسودم
چون آتش آفری تو را آرزودم
آنچه خلقم که به شب‌خانی تو می‌کنم
دایره‌ای در هر چه است بس کند
من از طیب، خواهش مرمغ نمی‌کنم

قصر امین پور

(دبوف ۱۳۱۵ هـ.ش)
سبایش
تعلقات الهی

هر چه از هر که شنیده‌ام تو شنیده
باید از چشم تو از چشم تو دیده
گل گریبان به هوی تو دیده
گردن دار به نام تو کشیده
رنگ از روی لب تو دیده
صبح از لب تو دم تو دیده

عالم حسینی (فلس‌سوز)

(دبوف ۱۳۲۸ هـ.ش)
مناجات عارفانه

در سوختنم، به چراغک دوت، دوت، دوتایی
سجده‌ای که تو شایان نظری جانایی
غضوبی تا گره از مشکل ما بکنی
جلوبی تا ما را از لطمه بزرایی
هچسوم و هیچ که فرج نظر بزرایی
نشدیم طرب و شادمان بزرایی
تا به شک غصوبی از غم بود دینار

گلشن کردستانی

(دبوف ۱۳۳۸ هـ.ش)
مکروب رسد، فوایی از نظای خابایی
که به سرسپایم آید، به سلف‌آبایی
که کعبه از کعبه‌اش، به جهان‌نواشایی
تو تو شکلی بی‌بایی، من از کعبه‌نواشایی
به نظای خابایی، به آفرین‌گویی
که سبزه‌ی شکایت کند از غم خابایی
که ز یاد دوست ما را تود، سرخابایی
چون چو دوستم، چه خون است آفرینی
به هوی عشق دای، هوس آفرینی

۱- نام اصلی: شعر توحیدی در عهد معاصر
۲- فهرست‌نویس: محمدعلی مجاهدی
۳- تصاویر: سعید محمدی

۱- درج آثار: سید حسن حسینی، عالم حسینی (فلس‌سوز)، گلشن کردستانی
۲- درج آثار: سید حسن حسینی، عالم حسینی (فلس‌سوز)، گلشن کردستانی
۳- درج آثار: سید حسن حسینی، عالم حسینی (فلس‌سوز)، گلشن کردستانی

محمدی ری شهری رییس مؤسسه علمی - فرهنگی دارالحدیث نوشته شده - از دلیل تولید این کتاب در مؤسسه دارالحدیث سخن گفته شده است. در ادامه، مقدمه استاد محمدعلی مجاهدی آمده است و در قریب به هفت صفحه مفصل درباره شعر توحیدی، شاعران سرآمد این عرصه و نمونه‌های درخشان آن نوشته شده و بخش اصلی کتاب هم در دوازده بخش تنظیم شده است. بخش اول، پیشینه کهن شعر توحیدی در زبان فارسی (سده سوم و چهارم هجری) است. این فصل نسبتاً مختصر در شش صفحه به بررسی مقوله‌های مرتبط با شعرایان باستان و ایران میانه می‌پردازد و با اشاره‌ای کوتاه و گذرا درباره این دو مقطع تاریخی - که موضوعاتی مربوط به نیایش، ستایش و پرستش خداوند در سروده‌های آن به چشم می‌خورد - سخن می‌گوید.

بخش دوم به شاعران سده پنجم اختصاص دارد و به شعر توحیدی شاعرانی همچون باباطاهر، فردوسی، ابوسعید ابوالخیر، اسعدی گرگانی و ناصر خسرو اختصاص دارد. بخش سوم شعر توحیدی، شاعران قرن ششم را بررسی می‌کند. شاعران این سده هم پنج چهره شاخص هستند: حکیم سنایی غزنوی؛ سید حسن غزنوی؛ سوزنی سمرقندی؛ جمال الدین اصفهانی؛ حکیم نظامی گنجوی. بخش چهارم، شعر سه شاعر برجسته شعر فارسی را در خود جای داده است: شیخ فریدالدین عطار نیشابوری، مولانا جلال الدین محمد بلخی و شیخ مصلح الدین سعیدی شیرازی که شاعران سده هفتم هجری هستند.

شعر توحیدی در سده هشتم، فصل پنجم کتاب را شامل می‌شود و خواجوی کرمانی و حافظ شیرازی، دو چهره شاخص آن سده هستند. بخش ششم به شاعران سده نهم می‌پردازد و تا شعر عبدالرحمان جامی (متوفی ۸۹۸ ق) را دربر می‌گیرد. بخش هفتم به شعر شاعران قرن دهم همچون هلالی جغتایی و وحشی بافقی می‌پردازد و بخش هشتم، شاعران بزرگ قرن یازدهم مانند شیخ بهایی، طالب آملی، صائب تبریزی،

فیض کاشانی و... را نشان می‌دهد. بخش نهم نگاهی دارد به اشعار توحیدی شاعران سبک هندی در سده دوازدهم و بخش دهم و یازدهم به سده‌های سیزدهم و چهاردهم اختصاص دارد. بخش دوازدهم، مفصل‌ترین بخش کتاب است که شعر توحیدی شاعران معاصر را دربر می‌گیرد. اشعار این بخش، بیشتر در دسته‌بندی موضوعی اشعار پرستشی قرار می‌گیرند و مضمون بیشتر آنها درباره موضوعاتی عبادی است. اقبال لاهوری متوفی ۱۳۱۷ ش، نخستین شاعر بخش دوازدهم و ناهید یوسفی آخرین آنهاست. ترتیب قرار گرفتن آنها بعد از تقدّم شاعران درگذشته براساس سال فوتشان، حروف الفبای نام خانوادگی شاعران در قید حیات است.

فهرست آیات و روایات از بخش‌های کاربردی کتاب است که براساس مضامین اشعار مندرج در کتاب، آیات و روایات مناسب را طبق شماره صفحه آورده است. بعد از آن، کتاب‌نامه قرار دارد و ۱۴۹ کتابی را که در تهیه گردآوری اشعار این مجموعه مورد استفاده قرار گرفته، فهرست کرده است.

مجموعه «شعر توحیدی» در سال ۱۳۹۵ برای نخستین بار توسط سازمان چاپ و نشر مؤسسه علمی - فرهنگی دارالحدیث منتشر شده است. این کتاب وزین در ۶۵۵ صفحه با قطع وزیری، شمارگان پانصد نسخه و با قیمت بیست هزار تومان عرضه شده است. نظارت علمی این پروژه با دکتر سید ابوالقاسم حسینی «ژرفا» بوده و حسن بیاتانی مددکار استاد مجاهدی در تهیه این کتاب بوده است.

در پشت جلد کتاب، معرفی مختصری از این مجموعه آمده است که در پایان، آن را با هم مرور می‌کنیم:

«این اثر، تلاش دارد تا خلأ ملموس و محسوس «شعر توحیدی» در حوزه ادبیات آیینی را از طریق گردآوری مجموعه‌ای از فاخرترین و ناب‌ترین اشعار توحیدی برطرف سازد و در نمایان ساختن ارتباط این آثار با منابع دینی و نیز بالا بردن سطح آگاهی مشتاقان آن، گام بردارد».